

Деміхов Олексій Ігорович,
к.держ.упр., докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ
ORCID 0000-0002-9715-9557

УДК 614.2:323.21(477)

doi: 10.34213/ap.21.01.21

СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я: ООНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

На фоні зміни клімату, епідемії COVID-19 і трансформації економічних моделей цілих держав, роль населених пунктів і крупних міст у прогресі суспільства постійно зростає, і благоустрій виконує в цій системі важливу функцію – формує в населеному пункті середовище, придатне для життя, стимулює збереження та відтворення здоров'я громади. Для комплексного вирішення цих питань вкрай необхідно на рівні місцевих суб'єктів публічного управління стратегічно планувати заходи з благоустрою територій. Ураховуючи взаємозв'язок благоустрою з громадським здоров'ям, дослідження відповідної публічної політики є надзвичайно актуальним.

У статті проаналізовано сучасний стан забезпечення благоустрою в Україні в контексті його впливу на громадське здоров'я та на цій основі виявити проблеми відповідної державної та місцевої публічної політики.

Ключові слова: публічна політика; громадське здоров'я; благоустрій територій; екосистема місцевих громад; озеленення; поведження з відходами; урбанізація.

Постановка проблеми. У сучасному світі процеси урбанізації пришвидшуються, відбуваються суттєві зміни в територіальній організації життя населення. На фоні зміни клімату, епідемії COVID-19 і трансформації економічних моделей цілих держав, роль населених пунктів і крупних міст в прогресі суспільства постійно зростає, і благоустрій виконує в цій системі важливу функцію – формує в населеному пункті середовище, придатне для життя, стимулює збереження та відтворення здоров'я громади. В умовах щільної міської забудови проблеми громадського здоров'я і стану екології лише посилюються, тому для комплексного вирішення цих питань вкрай необхідно на рівні місцевих суб'єктів публічного управління стратегічно планувати заходи з благоустрою територій. Ці аспекти безпосередньо впливають на якість життя, стан здоров'я і рівень безпеки всіх членів громади. Ураховуючи взаємозв'язок благоустрою з громадським здоров'ям, дослідження відповідної публічної політики є надзвичайно актуальним.

За Концепцією розвитку системи громадського здоров'я, схваленої Урядом України в 2016 році [20], з урахуванням термінології Всесвітньої організації охорони здоров'я, система громадського здоров'я – це комплекс інструментів, процедур та заходів, що реалізуються державними та недержавними інституціями для зміцнення здоров'я населення, попередження захворювань, збільшення тривалості активного та працездатного віку і заохочення до здорового способу життя шляхом об'єднання зусиль усього суспільства.

Тому управління процесами благоустрою населеного пункту нерозривно пов'язане зі здоров'язберігаючою політикою місцевої громади. Озеленення, догляд за парками та скверами, утримання доріг і тротуарів, створення пішохідної, спортивної і вело-інфраструктури, зручного міського середовища для осіб з особливими потребами, цивілізоване поведження з побутовими відходами, зміна культури поховання померлих – ці напрями впливають на

© Деміхов О. І., 2021

якість міського екологічного середовища, а отже на стан здоров'я місцевих мешканців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці почали останнім часом приділяти все більше уваги стану управління благоустроєм в населених пунктах. Так, О. П. Ігнатенко в своїх роботах [3; 4] вивчає питання державного регулювання сфери благоустрою і системи відповідного контролю. У свою чергу О. П. Ігнатенко, Г. Б. Марушевський і О. Ю. Рябуха аналізують сферу екології міста та пропонують відповідні стратегічні кроки для оптимізації [5]. Окремо І. М. Солоннікова вивчає питання формування політики благоустрою населених пунктів [21]. Однак вивченню питання взаємозв'язку громадського здоров'я і благоустрою міста в контексті публічної політики досі не приділено достатньої уваги.

Мета статті – визначити стан забезпечення благоустрою в Україні в контексті його впливу на громадське здоров'я та на цій основі визначити підходи і пропозиції щодо вдосконалення відповідної державної та місцевої публічної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед слід відзначити, що цілі публічної політики безпосередньо пов'язані зі структурою населення. Світовою демографічною тенденцією є швидке зростання народонаселення на планеті. Так, за прогнозом ООН, протягом наступних 30 років населення планети збільшиться на 2 млрд, досягнувши 9,7 млрд осіб до 2050 р., а до 2100 р. – 11 млрд осіб. Стрімке зростання чисельності населення багато в чому обумовлене збільшенням числа людей, які доживають до репродуктивного віку, а також такими факторами, як збільшення показника фертильності, зростаюча урбанізація і збільшення масштабів міграції. Дані тенденції матимуть вирішальне значення для наступних поколінь [7].

Офіційний веб-портал ООН повідомляє, що більше половини населення планети – 55 % – живуть у містах, в середині минулого століття цей показник становив близько 30 %, а до середини поточного досягне 68 %. У цілому близько половини городян в світі живуть в невеликих містах з населенням менше півмільйона. У світлі стрімкої урбанізації ефективно управління місцевим господарством стає одним з ключових завдань сталого розвитку [8].

За даними Державної служби статистики України, станом на 01.01.2020 р. чисельність наявного населення в державі складає 41 млн 902,4 тис. осіб, у тому числі: міське – 29 млн 139,3 тис осіб, сільське – 12 млн 763,1 тис осіб (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя) [6].

Зростання чисельності міського населення є одним з головних питань громадського здоров'я в Україні. Темпи урбанізації перевищують можливості органів місцевого самоврядування розвивати міську інфраструктуру. Це викликає проблеми в сфері якості життя та здоров'я громади. Висока щільність проживання викликає техногенне навантаження на природу, забруднення повітря і питної води, посилює невирішеність питання утилізації відходів. Вказані фактори викликають хронічні хвороби легень, серцево-судинні захворювання, алергію, порушення репродуктивної сфери, опорно-рухового апарату тощо. Окремо стоїть питання неякісного житла і побутових умов проживання значної кількості городян. Вентиляційні системи в будівлях часто є в незадовільному стані. У міському середовищі з кожним роком зростає рівень електромагнітного випромінювання радіочастот, рівень електричного і магнітного полів, статичного електричного поля, віброакустичного забруднення.

З огляду на такі фактори антропогенного навантаження, нині в світі розвивається нова наука – відеоєкологія, яка займається вивченням зовнішнього вигляду міського середовища і його впливом на психіку і здоров'я населення.

Також актуальним є урахування зв'язку і взаємозалежності благоустрою, екології і культури здоров'я населення. Сучасне управління територіями повинно будуватися на принципах єдиної екосистеми згідно з концепцією сталого розвитку.

Заслугує на увагу аналіз процесів благоустрою в населених пунктах України. Зокрема дослідимо станом на початок 2020 року ситуацію в сфері поводження з побутовими відходами, озеленення, водовідведення і зливової каналізації, утримання вулично-дорожньої мережі, надання населенню ритуальних послуг, а також виконання на території держави вимог Закону України “Про благоустрій населених пунктів” [17] (без урахування тимчасово окупованих територій).

Так, за інформацією сайту Міністерства розвитку громад та територій України [9], в державі за 2019 р. утворилось майже 53 млн м³ побутових відходів, або понад 10 млн т, які захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів. Близько 78 % населення України охоплено послугами з вивезення побутових відходів. Найгірший показник охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів у Волинській області – 64 %. Завдяки впровадженню в 1462 населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, роботі 34 сміттесортувальних ліній, 1 сміттєспалювального заводу і 3 сміттєспалювальних установок, перероблено та утилізовано лише 6 % побутових відходів. Поряд із цим, Міністерство фіксує неналежну роботу з боку ОТГ щодо паспортизації та рекультивації сміттєзвалищ. З 1657 сміттєзвалищ, які потребують паспортизації, у 2019 р. фактично паспортизовано 145 од. (потребує паспортизації 24,9 % сміттєзвалищ від їх загальної кількості). Потреба у будівництві нових полігонів складає 384 одиниці, особливо в Закарпатській області – 44. Через неналежну систему поводження з твердими побутовими відходами в населених пунктах, як правило у приватному секторі, щорічно виявляється 26,9 тис. несанкціонованих звалищ.

Органами місцевого самоврядування проводиться відповідна робота зі створення ринкових умов та розвитку конкурентного середовища. Так, у 2019 році надавали послуги у сфері санітарної очистки 1196 організацій, в тому числі 268 приватної власності (22 %). На дотаційне фінансування розвитку та утримання санітарної очистки у 2019 р. було виділено понад 1,1 млрд грн. Найбільші обсяги фінансування сфери поводження з побутовими відходами відмічено у Харківській області (понад 267 млн грн) та у місті Києві (понад 286 млн грн).

Також у державі впроваджуються сучасні методи і технології у сфері поводження з побутовими відходами [10]. Так, у 1707 населених пунктах впроваджується роздільне збирання побутових відходів. Утилізація побутових відходів здійснюється на сміттєспалювальному заводі в місті Києві, а також експлуатуються сміттєспалювальна установка в м. Люботин Харківської області та дві сміттєспалювальні установки в м. Харків. Крім того, у 9 населених пунктах будуються сміттесортувальні комплекси. Поступово збільшується кількість придбаних контейнерів для роздільного збирання побутових відходів. Закупівля контейнерів та сміттєвезів планується за рахунок коштів місцевих бюджетів, з фондів регіонального розвитку та охорони навколишнього при-

родного середовища та за рахунок коштів спеціалізованих підприємств. На 19 полігонах влаштовано систему видучення біогазу та експлуатуються когенераційні установки.

Згідно зі ст. 30 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” [18], вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів відноситься до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Однак, вочевидь, що власними силами місцеві громади не впораються з цим масштабним завданням. У державі дуже мала частка побутових відходів (6 %) утилізується або переробляється, решта – вивозиться на полігони. Тому доцільно впроваджувати механізми приватно-державного партнерства з урахуванням європейського досвіду і активно залучати інвесторів в цю сферу. Несанкціоновані звалища в приватному секторі населених пунктів вказують на необхідність поширення культури цивілізованого поводження з побутовими відходами серед населення, пояснення необхідності дотримання санітарно-гігієнічних норм в контексті культури здоров'я громади.

Центральними органами виконавчої влади України останнім часом активізувалась робота з нормування питань поводження з відходами, в тому числі з побутовими, згідно європейських стандартів. Так, в п. 6.1.29 Державних будівельних норм Б.2.2-12:2019 “Планування та забудова територій” [1] зазначено, що у межах багатоквартирної забудови слід передбачати збирання побутових відходів (наземний, підземний або вакуумний спосіб). Збирання побутових відходів на житловій території передбачається майданчиками, на яких розміщуються контейнери для роздільного зберігання побутових відходів із зручними під'їздами для смітєвезів.

Благоустрій місць поховань також є важливим напрямом забезпечення благоустрою територій і суттєво впливає на санітарно-гігієнічні та екологічні умови проживання в населених пунктах. Міністерство розвитку громад та територій України [11] звітує, що протягом 2019 року ритуальними службами поховано майже 479 тис. померлих осіб, що становить 90 % від загальної кількості померлих (понад 534 тис. осіб). У населених пунктах України розміщено понад 33 тис. місць поховань, із яких благоустроєні понад 27 тис. місць поховань (83 %). При цьому майже 4 тис. місць поховань розташовані в містах та селищах та 29 тис. – в сільській місцевості. На благоустрій місць поховань протягом 2019 року органами місцевого самоврядування виділено 409 млн грн, що на 28 % більше порівняно з 2018 роком, 51 % цих коштів спрямовано на оплату праці персоналу. На даний час в населених пунктах України існує необхідність в будівництві 515 місць поховань, при цьому поховано шляхом кремації 26 тис. померлих осіб, що складає лише 5 % від загальної кількості. Поховання шляхом кремації здійснюються лише у містах Києві, Одесі та Харкові, де функціонують крематорії. Разом із тим, в населених пунктах Одеської області поховано шляхом кремації майже 0,5 тис. осіб, що становить 2 % від загальної кількості похованих, та існує потреба у будівництві 20 нових місць поховань; в населених пунктах Харківської області поховано шляхом кремації 10 тис. осіб, що становить лише 27 % від загальної кількості похованих, та існує потреба у будівництві 45 нових місць поховань; у місті Києві поховано шляхом кремації 16 тис. осіб, що становить 70 % від загальної кількості похованих, та існує потреба у будівництві 6 нових місць поховань.

Разом із тим, як свідчить стан справ у галузі поховання, нині ще мають місце проблемні питання, що виникають внаслідок недостатньої уваги з боку

органів місцевого самоврядування до дотримання положень Закону України “Про поховання та похоронну справу” [19]. Зокрема, мається на увазі розвиток традиції кремації, в тому числі приділення більшої уваги такому виду поховання для померлих одиноких громадян, осіб без певного місця проживання, громадян, від поховання яких відмовилися рідні, особливо у містах, де функціонують крематорії, що дозволило б вирішувати питання дефіциту земельних ресурсів для створення нових кладовищ у населених пунктах України. Також необхідне виділення коштів, необхідних для благоустрою місць поховань, з метою їх збереження та охорони.

Вирішення проблеми нестачі місць для поховання у зв'язку з обмеженістю земельних ресурсів можливо саме через впровадження культури кремації у відповідності до європейського досвіду. З огляду на це, Міністерством розвитку громад та територій України, спільно з органами місцевого самоврядування, впроваджуються заходи щодо залучення інвестицій для будівництва крематоріїв різних форм власності з наданням інвесторам права їх подальшої експлуатації та утримання, згідно з генеральними планами забудови відповідних населених пунктів та іншої містобудівної документації і з дотриманням обов'язкових містобудівних, екологічних та санітарно-гігієнічних вимог. Крім того, пропонується запровадити такий вид поховання шляхом кремації, як біопоховання – поховання померлого шляхом закопування біокапсули з кремованими останками померлого, яка швидко розкладається та служить добривом для рослини, що висаджується на місці її розташування і фактично грає роль природної намогильної споруди. Даний вид поховання є сучасним інноваційним видом поховання померлих та передбачає відведення на території кладовищ місць біопоховання померлих із використанням матеріалів, які розкладаються протягом п'яти років, місце розташування якого не містить намогильних споруд, а облаштовується інформаційною табличкою.

В Україні традиція кремації є непоширеною. При цьому постійно виникає потреба в розширенні площ поховань при існуючому дефіциті земельних ділянок. Це обумовлює необхідність впровадження з боку державних і місцевих органів влади широкої роз'яснювальної кампанії серед населення України.

Окремим видом благоустрою населених пунктів є *облаштування територій проживання громад системами зливової каналізації і централізованого водовідведення для зливових вод*. За даними Міністерства розвитку громад та територій України [12], загальна протяжність вулиць в Україні у 2019 р. становила 93,64 тис. км, з якої лише 7,16 тис. км (7,65 % від їх загальної протяжності) обладнані системою зливової каналізації, а 5,27 тис. км обладнані мережею централізованого (комунального) водовідведення, до якої поступають зливі води. Решта вулиць – понад 86,5 тис. км (92 % від їх загальної протяжності), взагалі не обладнані зливовою каналізацією. Рівень проведення заходів з утримання зливових систем знаходиться на низькому рівні, не всі системи очищуються. Загальна потреба у фінансуванні заходів у 2020 р., направлених на покращення стану зливової системи, становить майже 1,63 млрд грн. Ця сума включає потреби у фінансуванні будівництва в розмірі – 821,55 млн грн, капітального ремонту – понад 316 млн грн, поточного ремонту – 196 млн грн та утримання зливової каналізації – майже 294 млн грн.

За кошти місцевих бюджетів у 2019 році на будівництво, капітальний, поточний ремонт, утримання та очищення зливової системи було витрачено понад 372 млн грн. За рахунок зазначених коштів збудовано понад 25 км зливової каналізації, проведено капітальний ремонт 62,5 км, відремонтовано майже 309 км та очищено понад 3,8 тис. км зливової каналізації.

Недостатня охопленість системами зливової каналізації і централізованого водовідведення для зливових вод призводить до погіршення стану доріг і тротуарів в населених пунктах, посилює підтоплення, забруднення територій і погіршення загальної санітарної обстановки.

Якість вулично-дорожньої мережі населених пунктів також впливає на формування здоров'язберігаючих локацій, які використовують місцеві жителі. Уряд інформує [13], що загальна протяжність вулично-дорожньої мережі в Україні у 2019 році становить майже 268 тис. км загальною площею – 4705 млн кв. м. При цьому, протяжність мережі з твердим покриттям проїзної частини становить понад 179,7 тис. км (67 % загальної протяжності). Протяжність вулиць та доріг з удосконаленим покриттям проїзної частини становить понад 68,0 тис. км (25 %). Тільки 7,7 тис. км доріг (4 % загальної протяжності доріг з твердим покриттям) обладнано закритою дощовою каналізацією. Її відсутність позначається на експлуатації дорожнього покриття та призводить до негативних явищ в умовах можливої повені та паводків. Загальна протяжність тротуарів та пішохідних доріжок з твердим покриттям становить 45 тис. км, а велосипедних доріжок – 407 км. Загальна протяжність набережних річок, озер, водосховищ, заток, морів у межах населених пунктів становить понад 1,5 тис. км. Загальна площа майданів та площ становить понад 10,7 млн м², автомобільних вуличних паркінгів – 5,3 млн м², з яких обладнаних інженерними та допоміжними спорудами – понад 3,4 млн м². В Україні експлуатується 12064 мостів та шляхопроводів, з них – 8886 автомобільних мостів, 2395 пішохідних мостів та 783 шляхопроводів. Значне зростання інтенсивності руху, особливо великовагових навантажень, призводить до руйнування покриття проїзної частини вулично-дорожньої мережі та елементів конструкцій мостових споруд. Так, із загальної кількості мостів та шляхопроводів – 394 споруд (3,3 %) мають обмежену несучу спроможність або знаходиться в аварійному стані.

Крім того, в населених пунктах експлуатується 283 підземних пішохідних переходів загальною площею 140,178 тис. кв. м. За висновками спеціалістів Міністерства розвитку громад та території України, збільшення кількості цих споруд дозволить підвищити рівень безпеки руху транспорту та пішоходів.

Згідно сучасних європейських стандартів містобудування, обов'язково в ході планування забудови територій населеного пункту необхідно передбачати для місцевих мешканців необхідну *пішохідну та велосипедну інфраструктуру*, в тому числі з урахуванням пересування людей з особливими потребами. На жаль, девелоперами в ході сучасної інтенсивної і щільної великоповерхової забудови в нових мікрорайонах міст ці питання благоустрою на користь пішоходів не завжди враховуються. Тому Урядом вживаються заходи для виправлення цієї ситуації. Зокрема, розроблені і діють Державні будівельні норми ДБН. В.2.3-5:2018 “Вулиці і дороги населених пунктів” [2], які передбачають:

- влаштування велосипедних доріжок і смуг на дорогах згідно міжнародних стандартів;
- обов'язкове проектування пішохідних зон з урахуванням потреб людей з інвалідністю;

– європейські норми щодо безпеки на дорогах – звуження ширини смуги руху автомобілів в населених пунктах.

Відповідно до ст. 16 Закону України “Про автомобільні дороги”, вулиці і дороги міст та інших населених пунктів знаходяться у віданні органів місцевого самоврядування і є комунальною власністю [16]. Статтею 41 цього Закону визначено, що фінансування будівництва, реконструкції, ремонту та утримання вулиць і доріг міст та інших населених пунктів здійснюється за рахунок місцевих бюджетів, а також інших джерел фінансування, визначених законодавством. У той же час органи місцевого самоврядування не поспішають, а іноді й зволікають із залученням фінансових ресурсів для будівництва та ремонту вулично-дорожньої мережі. Реформа децентралізації та, зокрема, її напрям фінансова децентралізація враховують ці питання, забезпечуючи для громад додаткове фінансування цих проектів через Державний фонд регіонального розвитку.

Стан якісного озеленення території також є у фокусі уваги нашого дослідження. Офіційна аналітика [14] стверджує, що загальна площа зелених насаджень усіх видів у межах територій міст та інших населених пунктів України на 01.01.2020 р. становить більше 403,4 тис. га. У 2019 р. 65,5 % (88,9 тис. га) зелених насаджень загального користування було охоплено доглядом. Площа парків культури та відпочинку у 2019 р. становила майже 18,2 тис. га; набережних та бульварів – більше як 4,5 тис. га. Площа гідропарків, лугопарків, лісопарків становила 29,9 тис. га. Згідно діючого законодавства питання організації благоустрою населених пунктів, озеленення, охорони зелених насаджень, а також здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства належать до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Тому від громадського сектору, ЗМІ, активних лідерів змін на місцях залежить моніторинг цієї ситуації і внесення в порядок денний місцевої публічної політики питання активного озеленення як здоров'яформуючого фактору для всієї локальної громади.

Згідно з інформацією Міністерством розвитку громад та території України [15] щодо стану виконання вимог Закону України “Про благоустрій населених пунктів” [17], лише 18 % населених пунктів (5030 од.) мають затверджені *програми з благоустрою*. У містах цей показник становить – 87 % (383 міста). Навіть у місті Києві програма з благоустрою відсутня. 30 % (8491 населений пункт) мають затверджені плани заходів з благоустрою. В містах цей показник становить 91 %. У столиці план заходів з благоустрою також відсутній. Лише 5 % (1577 населених пунктів) мають програми розвитку та збереження зелених зон населених пунктів. В містах цей показник становить 45 % (200 міст). У місті Києві така програма знову ж таки не розроблена. **Правила благоустрою** затверджено у 44 % (12395 населених пунктах). У містах цей показник становить 85 % (374 міста). У 10065 населених пунктах (36 % розроблені та затверджені схеми санітарної очистки, зокрема в містах він становить майже 70 % (306 міст). Правила утримання домашніх тварин є майже у 14 % (3803 населених пунктах), в містах правила затверджені у 56 % (246 міст).

Загальна кількість об'єктів благоустрою в Україні становить понад 411 тис. одиниць, із них 210 тис. одиниць знаходяться в містах. Інвентаризацію проведено на 70 % (291 тис.) таких об'єктів. Загалом в Україні паспортизовано 20 % (83 тис.) об'єктів благоустрою населених пунктів.

Профінансовано заходів з благоустрою населених пунктів на суму понад 25,8 млрд грн, в тому числі на заходи з благоустрою в містах понад 11,7 млрд грн.

В Україні всього 15 % (60,9 тис.) об'єктів благоустрою утримуються підприємствами, визначеними на конкурсних засадах, як це передбачено вимогами Закону України "Про благоустрій населених пунктів". Слід зазначити, що у м. Києві зовсім відсутні об'єкти благоустрою, які утримуються підприємствами, визначеними на конкурсних засадах.

У населених пунктах діє 225 інспекцій з благоустрою. В м. Києві інспекції взагалі не створено. Внаслідок здійснення перевірок інспекціями з благоустрою до відповідних бюджетів надійшло близько 10,0 млн грн. Разом із тим в Україні діють понад 1,97 тис. громадських інспекторів, які здійснили майже 11,2 тис. рейдів та перевірок. У результаті їх діяльності було складено понад 2,85 тис. протоколів, а до місцевих бюджетів надійшло понад 1,22 млн грн.

Створено 825 **комісій з питань визначення суми збитків**, завданих об'єктам благоустрою внаслідок порушення законодавства, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері благоустрою населених пунктів. Кошти, що надійшли до відповідних бюджетів за результатами роботи комісій, складають понад 2,58 млн грн.

Важливим є залучення громадськості до здійснення заходів з благоустрою населених пунктів, а також висвітлення в засобах масової інформації проблематики з благоустрою.

Таким чином, в світі поширюється новий мегатренд – побудова *культури здоров'я населення* в широкому сенсі – в тому числі здоров'язбереження і здоров'яформування. При цьому культура здоров'я, громадське здоров'я і благоустрій територій тісно пов'язані між собою і можуть бути замкнені в єдину політику, яку повинні впроваджувати публічні органи влади і управління разом з громадами. Можемо сказати, що культура здоров'я громади – це ключовий елемент нової інтегральної публічної політики управління населеним пунктом, яка розповсюджується світом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Світовими взаємопов'язаними тенденціями є швидке зростання народонаселення на планеті, урбанізація та підвищення техногенного навантаження на природу. Це суттєвою мірою впливає на стан здоров'я людей та потребує більшої уваги до благоустрою територій їх проживання, в тому числі до питань поводження з побутовими відходами, озеленення, розвитку систем водовідведення і зливової каналізації, вулично-дорожньої мережі, надання населенню ритуальних послуг тощо.

Аналіз стану забезпечення благоустрою в сучасній Україні в контексті його впливу на громадське здоров'я дозволив встановити такі його характеристики:

- наявність низки проблем з побутовими відходами, що негативно впливає на місцеві екосистеми, а саме неохопленість послугами з їх вивезення більше 20 % населення держави, низький рівень їх утилізації (лише 6 %), зростання кількості несанкціонованих звалищ, нерозвиненість у державі сучасних підходів і технологій у сфері поводження з побутовими відходами;

- невпорядкованість питань організації поховань, зокрема, потужності кремації в мегаполісах України використовуються лише частково, а земельних ділянок для нових місць поховань не вистачає, при цьому в державі за 2019 р. поховано шляхом кремації 26 тис. померлих осіб, що складає лише 5 % від загальної кількості;

– недосконале облаштування територій проживання громад системами зливової каналізації і централізованого водовідведення для зливових вод (92 % протяжності вулиць взагалі не обладнані зливовою каналізацією), що впливає на санітарно-гігієнічну обстановку;

– низка якість вулично-дорожньої мережі населених пунктів (тільки 4 % загальної протяжності доріг з твердим покриттям обладнано закритою дощовою каналізацією);

– недостатня охопленість дитячими і спортивними майданчиками, пішохідною і велосипедною інфраструктурою щільної великопверхової забудови міст, не дружне до людей з особливими потребами міське середовище;

– лише 65,5 % (88,9 тис. га) зелених насаджень загального користування в населених пунктах охоплено доглядом;

– несистемне виконання вимог Закону України “Про благоустрій населених пунктів”: лише менша частина міст в країні має інспекції з благоустрою, а також затверджені програми з благоустрою і правила благоустрою.

Визначені характеристики стану благоустрою вітчизняних територій дають підстави для визначення проблем відповідної державної та місцевої публічної політики:

1. На рівні держави необхідно:

– виробити заходи до стимулювання на місцевому рівні застосування сучасних підходів і технологій у сфері поводження з побутовими відходами, будівництва сміттєпереробних заводів та посилення контролю у сфері поводження з відходами;

– вибудовувати інструменти підготовки суспільства та економіки до старіння населення;

– з огляду на проведення нині реформи децентралізації і адміністративно-територіальної реформи, стимулювати багатопрофільну взаємовигідну співпрацю між собою ОТГ і регіонів, в тому числі для формування і реалізації здоров'язберігаючої міжсекторальної публічної політики.

2. На місцевому рівні необхідно:

– виробляти стратегії і програми місцевого розвитку з урахуванням взаємозв'язку благоустрою та громадського здоров'я;

– більш активно інформувати населення про вплив благоустрою територій проживання на стан здоров'я громади, запроваджувати традицію кремації і біопоховання, активно залучати в місцеве управління благоустроєм членів громади;

– гуманізація відносин членів громади з навколишнім середовищем і між собою, що впливає на формування в громаді культури здоров'я в широкому сенсі цього поняття;

– зменшення соціальних наслідків нерівності в структурі громади (покращення санітарно-гігієнічних умов проживання, можливостей для ведення здорового способу життя, доступ до публічних оздоровчих локацій);

– планування середовища населених пунктів на научному підмурку, з урахуванням потреб людей з особливими потребами, осіб похилого віку, дітей, а також з метою заохочення населення до фізичної активності, використання альтернативних видів транспорту, ведення здорового способу життя;

– посилення ролі інспекцій з благоустрою в населених пунктах для підтримки здорового та екологічного середовища проживання місцевої громади.

Список використаних джерел

1. Державні будівельні норми Б.2.2-12:2019 “Планування та забудова територій” : затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 р. № 104. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/B2212-IB.pdf> (дата звернення: 24.01.2021).
2. Державні будівельні норми ДБН. В.2.3-5:2018 “Вулиці і дороги населених пунктів” : затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 24.04.2018 р. № 103. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/V235_InBul.pdf (дата звернення: 24.01.2021).
3. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2016. 471 с.
4. Ігнатенко О. П. Система контролю у сфері благоустрою населених пунктів. *Демократичне врядування*. 2014. № 14.
5. Ігнатенко О. П., Марушевський Г. Б., Рябуха О. Ю. Екологічний паспорт міста – аналітичний зріз муніципального екологічного стану. *Медіа-ПРО*. 2020. № 12. С. 18–23.
6. Офіційний вебпортал Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (дата звернення: 29.01.2021).
7. Офіційний веб-портал ООН. URL: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/population/index.html> (дата звернення: 08.02.2021).
8. Офіційний веб-портал ООН. URL: <https://www.un.org/development/desa/ru/news/population/2018-world-urbanization-prospects.html> (дата звернення: 07.02.2021).
9. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/> (дата звернення: 24.01.2021).
10. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/informacziya-shhodo-vprovodzhennya-suchasnyh-metodiv-ta-tehnologij-u-sferi-povodzhennya-z-pobutovymy-vidhodamy/> (дата звернення: 24.01.2021).
11. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-galuzi-pohovannya-v-ukrayini-za-2019-ri/> (дата звернення: 24.01.2021).
12. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-utrymannya-zlyvovoyi-syst/> (дата звернення: 22.01.2021).
13. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-sfery-dorozhno-mostovog/> (дата звернення: 24.01.2021).
14. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-zelenogo-gospodarstva-za-2019/> (дата звернення: 02.02.2021).
15. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-vykonannya-vymog-zakonu-u> (дата звернення: 11.02.2021).
16. Про автомобільні дороги : Закон України від 08.0.2005 р. № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text> (дата звернення: 19.02.2021).
17. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06.09.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 07.02.2021).
18. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.01.2021).
19. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#Text> (дата звернення: 01.02.2021).
20. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 1002-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/249618799> (дата звернення: 10.02.2021).
21. Солонікова І. М. Формування політики благоустрою населених пунктів. *Державне управління*. 2018. № 7. С. 119–125.

Demikhov O. I.,
PhD in Public Administration,
Doctoral Candidate of Social and Humanitarian Policy Department,
NAPA, Kyiv
ORCID 0000-0002-9715-9557

THE STATE OF THE ORGANIZATION OF BEAUTIFICATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF PUBLIC HEALTH IMPACT: UPDATE OF PUBLIC POLICY

The role of settlements and large cities is constantly growing in the progress of society. Beautification creates a habitable environment in the settlement, stimulates the preservation and reproduction of community health. Local authorities must strategically plan beautifications activities. The study of such public policy is extremely relevant.

Scientists pay great attention to the management of beautification in settlements. Thus, O. Ignatenko in his works [3; 4] studies the issues of state regulation of beautification and control system. Also, researchers O. Ignatenko, G. Marushevsky and O. Ryabukha analyze the field of ecology of the city and propose optimization strategies [5]. I. Solonnikova studies the formation of the policy of improvement of settlements [21]. The connection between public health and urban development has not yet been sufficiently studied.

The purpose of the article is to determine the state of beautification in Ukraine and its connection with public health, to identify problems of such state and local public policy.

The planet's population is growing rapidly and most of the population lives in cities. The situation is similar in Ukraine. The pace of urbanization in Ukraine exceeds the capacity of local governments to develop urban infrastructure. It causes problems in the quality of life and health of the community. High living density creates a man-made load on nature. Problems of waste utilization are intensifying. Therefore, modern territorial management must be based on the principles of a single ecosystem. The Government of Ukraine states that the level of beautification in the country is not high. There is a disorder in the organization of burials; low quality of the road network; etc. Public involvement in beautification management is also important. In this way, the culture of public health is spreading. Health culture, public health and beautification are closely linked. The author is convinced that the culture of community health is a key element of the new public policy of community management.

The analysis of the state of public works and public health in modern Ukraine has identified the following problems: imperfect arrangement of storm sewer systems and centralized drainage; low quality of the road network of settlements; insufficient number of playgrounds and sports grounds, etc. State and local public policies need to be improved: preparing society and the economy for population aging; development of a strategy and program for local development, taking into account the relationship between beautification and public health; actively informing the population about the impact of landscaping on the health of the community; introduce cremation and bioburial; actively involve community members in local management of beautification; to strengthen the role of beautification inspections in settlements, etc.

Keywords: public policy; public health; beautification; ecosystem of local communities; landscaping; waste management; urbanization.

References

1. Derzhavni budivelni normy B.2.2-12:2019 "Planuvannya ta zabudova terytoriy": zatv. nakazom Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrayiny vid 26 kvit. 2019 r. № 104. (2019). URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/B2212-IB.pdf> [in Ukrainian].
2. Derzhavni budivelni normy DBN. V.2.3-5:2018 "Vulytsi i dorohy naselenykh punktiv" : zatverdzeni Nakazom Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrayiny vid 24 kvit. 2018 r. № 103. (2018). URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/V235_InBul.pdf [in Ukrainian].
3. Ihnatenko, O.P. (2016). Derzhavne rehulyuvannya sfery blahoustroyu naselenykh punktiv. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Ihnatenko, O.P. (2014). Systema kontrolyu u sferi blahoustroyu naselenykh punktiv. *Demokratychnye vryaduvannya*, 14 [in Ukrainian].
5. Ihnatenko, O.P., Marushevskyy, H.B., Ryabukha, O.Yu. (2020). Ekolohichnyy pasport mista – analitychnyy zriz munitsypalnoho ekolohichnoho stanu. *Media-PRO*, 12, 18–23 [in Ukrainian].

6. Ofitsiyyny vebportal Derzhavnoyi sluzhby statyky Ukrainy. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html/
7. Ofitsiyyny veb-portal OON. URL: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/population/index.html>.
8. Ofitsiyyny veb-portal OON. URL: <https://www.un.org/development/desa/ru/news/population/2018-world-urbanization-prospects.html>.
9. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vii/>.
10. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/informacziya-shhodo-vprovadzhennya-suchasnyh-metodiv-ta-tehnologij-u-sferi-povodzhennya-z-pobutovymy-vidhodamy/>.
11. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-galuzi-pohovannya-v-ukrayini-za-2019-ri/>.
12. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-utrymannya-zlyvovoyi-syst/>.
13. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-sfery-dorozhno-mostovog/>.
14. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-zelenogo-gospodarstva-za-2019/>.
15. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku hromad ta terytoriy Ukrainy. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/analiz-stanu-vykonannya-vymog-zakonu-u>.
16. Pro avtomobilni dorohy: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 r. № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text>.
17. Pro blahoustriy naselennykh punktiv: Zakon Ukrainy vid 06.09.2005 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>.
18. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
19. Pro pokhovannya ta pokhoronnu spravu: Zakon Ukrainy vid 10.07.2003 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#Text>.
20. Pro skhvalennya Kontseptsiyi rozvytku systemy hromadskoho zdorovya: rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.11.2016 r. № 1002-r URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249618799>.
21. Solonnikova, I.M. (2018). Formuvannya polityky blahoustroju naselennykh punktiv. *Derzhavne upravlinnya*, 7, 119–125.

Надійшла до редколегії 22.02.2021 р.